

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 4395/12

לפני :
כבוד המשנה לנשיא מ' נאור
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

העותרים :
1. דרור כהן
2. אתי כהן-פסט
3. יצחק אלבלה
4. אסתר דמארי
5. יריב פז
6. אשר סוזין
7. עליזה סוזין
8. אלישבע סורק

נגד

המשיבים :
1. פרקליטות מחוז מרכז
2. פרקליטות המדינה
3. יונתן ועדיה
4. עופר לינצ'בסקי
5. הראל אבן
6. יובל בלום
7. רכבת ישראל בע"מ

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה : ט"ו בחשון התשע"ג (31.10.12)

בשם העותרים : עו"ד רונאל פישר ; עו"ד רות בלום-דוד ;
עו"ד נטלי שטרול

בשם המשיבות 1 ו-2 : עו"ד מיטל בוכמן-שינדל

בשם המשיב 3 : אין התייצבות

בשם המשיבים 4 ו-7 : עו"ד רועי בלכר ; עו"ד ליאת ארזי ; עו"ד אלעד כהן

בשם המשיב 5 : עו"ד דוד ליבאי ; עו"ד דפנה ליבאי

בשם המשיב 6 : עו"ד בני כץ

פסק-דין

המשנה לנשיא מ' נאור:

1. ביום 12.6.2006 התרחשה ליד בית יהושע תאונת רכבת קשה. רכבת נוסעים התנגשה במהירות 129 קמ"ש ברכב פרטי שנתקע על המסילה, וסטה מן הפסים. כתוצאה מן התאונה נהרגו 5 מנוסעי הרכבת, ונפצעו למעלה מ-80 נוסעים בדרגות פציעה שונות. בעקבות התאונה הוגש כתב אישום נגד נהג הרכב הפרטי, שהיה על פי הנטען תחת השפעת סמים בעת התאונה. כתב האישום מייחס לנהג עבירות של הריגה, גרימת חבלה של ממש, נהיגה בשכרות ועוד. כמו כן הוגש כתב אישום נגד נושאי תפקידים בכירים בהנהלת רכבת ישראל, ונגד רכבת ישראל עצמה, המייחס להם גרימת מוות ברשלנות וגרימת חבלה ברשלנות. בעקבות הליך גישור אליו הופנו הצדדים החל להתגבש מתווה של הסדר טיעון, בו (בין היתר) יימחקו מכתב האישום שניים מנושאי התפקידים בהנהלת הרכבת, ואילו לגבי נושא תפקיד נוסף ישונה סעיף האישום. בעתירה זו, שהוגשה על ידי קרובי משפחתם של הנספים בתאונה, מבקשים העותרים כי הסדר הטיעון יבוטל.

הרקע העובדתי

2. יונתן ועדיה (המשיב 3, להלן: ועדיה), רופא וטרינר במקצועו, נהג ברכבו הפרטי ביום 12.6.2006 באזור השרון. על פי הנטען בכתב האישום, בעת שנהג ברכב היה ועדיה תחת השפעת סם מסוכן וחומרים בנזודיאזפינים, אותם ניפק לעצמו מתוקף עבודתו כווטרינר. במהלך הנהיגה היה מעורב ועדיה בשתי תאונות דרכים. בתאונה הראשונה איבד ועדיה שליטה על הרכב בו נהג, והתנגש ברכב שנסע לפניו, לאחר שזה האט בכניסה לצומת עמוס. לאחר התאונה המשיך ועדיה בנסיעה. בסביבות השעה 11:30, היה ועדיה מעורב בתאונה נוספת בסמוך למסילת הרכבת ליד בית יהושע. רכבו של ועדיה סטה מנתיב נסיעתו, חצה קו הפרדה רצוף אל הנתיב הנגדי, התנגש ברכב נוסע אחר, והמשיך בתנועה עד שנעצר על מסילת הרכבת במפגש בית יהושע. ועדיה חולץ מן הרכב על ידי עוברי אורח, אשר ניסו להזיז אף את הרכב עצמו מן המסילה. בשל ליקוי מכני ברכב לא עלה בידי עוברי האורח להזיז את הרכב, והוא נותר תקוע על מסילת הרכבת.

בשעה 11:56 הגיעה למפגש בין המסילה והכביש רכבת נוסעים שנסעה מדרום לצפון, במהירות של כ-135 קמ"ש. נהג הקטר, שהבחין ברכב התקוע על המסילה, לחץ על ידית בלם החירום כשהרכבת הייתה במרחק כ-125 מטר מן הרכב. הרכבת לא בלמה במועד, והתנגשה ברכב הפרטי במהירות של 129 קמ"ש. בעקבות ההתנגשות סטו קטר הרכבת ושני קרונות נוסעים מן הפסים.

תוצאות התאונה היו קשות. חמישה נוסעים קיפחו את חייהם: מיטל כהן ז"ל, ליאור אלבלה ז"ל, מוני פז ז"ל, לילך סוזין ז"ל ואלון שורק ז"ל; ולמעלה מ-80 נוסעים נוספים נפצעו בדרגות פציעה שונות.

3. בחודש מרץ 2010 הוגש בבית המשפט המחוזי מרכז כתב אישום נגד ועדיה (המשיב 3, כאמור), המייחס לו 5 עבירות הריגה (עבירה לפי סעיף 298 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק)); גרימת חבלה של ממש (עבירה לפי סעיף 62(2) בצירוף סעיף 38(3) לפקודת התעבורה [נוסח חדש], התשכ"א-1961 (להלן: הפקודה)); נהיגה בשכרות (עבירה לפי סעיף 62(3) בצירוף סעיף 39א לפקודה); נהיגת רכב בקלות ראש או רשלנות (עבירה לפי סעיף 62(2) בצירוף סעיף 38(2) לפקודה); שימוש בסם מסוכן לצריכה עצמית (עבירה לפי סעיף 7(א) בצירוף סעיף 7(ג) לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973); וניפוק תכשיר מרשם שלא לפי מרשם (עבירה לפי סעיף 60 בצירוף סעיף 26(א) לפקודת הרוקחים [נוסח חדש], התשמ"א-1981).

בכתב האישום נכללו 3 נאשמים נוספים, שהיו אז נושאי תפקידים בכירים ברכבת ישראל: עופר לינצ'בסקי (המשיב 4 בעתירה זו), אשר שימש בעת התאונה כמנכ"ל רכבת ישראל; הראל אבן (המשיב 5), אשר שימש בעת התאונה כסמנכ"ל חטיבת הפעלה ותחזוקת תשתיות ברכבת ישראל; ויובל בלום (המשיב 6), אשר שימש בעת התאונה כממונה ארצי בתחום הדרכים והסדרי התנועה ברכבת ישראל. כתב האישום ייחס לנאשמים דנן 5 עבירות גרם מוות ברשלנות (עבירה לפי סעיף 304 לחוק), וגרימת חבלה ברשלנות (עבירה לפי סעיף 341 לחוק). על פי הנטען בכתב האישום, הנאשמים התרשלו – כל אחד במסגרת תפקידו ותחומי אחריותו – בכך שלא הפיקו לקחים מתאונות קודמות דומות שאירעו ברכבת ישראל; בכך שלא קיימו תהליכים ארגוניים לשיפור הבטיחות ברכבת בכלל, ובמפגש בית יהושע בפרט; בכך שלא דרשו מהכפופים להם מידע מספק שייתן להם תמונה מלאה על הסיכונים הרלבנטיים; בכך שלא דאגו לפתרון הולם למפגש בין הכביש למסילת הרכבת במקום התאונה ובמפגשים דומים, לרבות הפרדה מפלסית, הצבת פקחים במפגשים, או אמצעי בטיחות אחרים; בכך שלא פעלו למניעת תאונות מסוג זה, בפרט במפגשים הידועים

כמסוכנים (ובכללם מפגש בית יהושע); בכך שלא גיבשו הנחיות ונהלי בטיחות מתאימים, ולא דאגו לקיומם של נהלים קיימים; בכך שלא הביאו בחשבון את מכלול השיקולים הרלבנטיים בעת קביעת מהירות הרכבת המותרת בקטע זה ובתכנון המפגש; ועוד. ההתרשלות האמורה יוחסה אף לחברת רכבת ישראל בע"מ (המשיבה 7), שהופיעה גם היא כנאשמת (חמישית במספר) בכתב האישום.

גיבוש הסדר הטיעון

4. בתחילת שנת 2011 הופנה התיק לגישור בפני סגן הנשיא ד' כספי בבית המשפט המחוזי מרכז, לבקשת ההגנה. בעקבות הליך הגישור, החלה הפרקליטות בהכנת מתווה אפשרי להסדר טיעון. חרף הניסיונות להגיע להסדר בעניינו של ועדיה, לא צלח הדבר, ובעניינו עתיד להתנהל הליך הוכחות (ישיבת ההוכחות הראשונה קבועה לעת הזו ליום 16.1.2013).

אשר לנאשמים ברכבת ישראל (המשיבים 4-6) ולרכבת ישראל עצמה (המשיבה 7) גובש בראשית שנת 2012 המתווה הבא:

(א) מנכ"ל הרכבת והממונה הארצי בתחום הדרכים (המשיבים 4 ו-6) יימחקו מכתב האישום, וכתב האישום נגדם יבוטל.

(ב) כתב האישום נגד סמנכ"ל חטיבת ההפעלה ברכבת ישראל (המשיב 5) יתוקן, כך שתיוחס לו עבירה של מעשה פזיזות ורשלנות (עבירה לפי סעיף 338(א)(4) לחוק). המשיב 5 יודה במיוחס לו, ויבקש מבית המשפט שלא להרשיעו; התביעה תעתור להרשעה, ולאחר קבלת תסקיר מבחן תבקש להטיל עליו שירות לתועלת הציבור.

(ג) רכבת ישראל (המשיבה 7) תודה ותורשע ב-5 עבירות של גרם מוות ברשלנות ובעבירה של חבלה ברשלנות, והצדדים יעתרו במשותף להטיל עליה קנס בגובה המרבי הקבוע בחוק, בכפולה של 5 (כמספר העבירות).

5. משעלתה הצעת הסדר הטיעון על הפרק, יצרה הפרקליטות קשר עם נציגי משפחות ההרוגים בתאונה, אשר חלקם מיוצגים כעותרים בפנינו, והזמינה אותם לפגישה בנושא במשרדיה. הוריו של ליאור אלבלה ז"ל, הוריה של לילך סוזין ז"ל ואלמנתו של מוני פז ז"ל שוחחו עם נציגי הפרקליטות, אך בחרו שלא להגיע לפגישה.

אחיה של מיטל כהן ז"ל, גד כהן, ואימו של אלון שורק ז"ל, אלישבע שורק, הגיעו לפגישה עם בני משפחה וחברים. במהלך הפגישה הוצג לבני המשפחות המתווה האמור, והשיקולים שעמדו בבסיסו, והם מצידם התייחסו לתוכנו. כמו כן, הוצע לבני המשפחות להעביר התייחסות כתובה ולעמוד בקשר עם נציגי הפרקליטות בהמשך, ומשפחת שורק אף עשתה כן. לאחר קבלת עמדת המשפחות, החליטה הפרקליטות על קבלת הסדר הטיעון עם המשיבים 4-7. כאמור, בעניינו של ועדיה לא גובש הסדר טיעון.

6. ביום 29.2.2012 נקבע דיון להצגת הסדר הטיעון בפני בית המשפט. ביום הדיון ניגשו לבאי כוח התביעה העותרים 1-2, בני משפחתה של מיטל כהן ז"ל, וביקשו כי הסדר הטיעון לא יוצג לבית המשפט עד אשר יתאפשר להם להשיג עליו. העותרים 1-2 אמרו לבאי כוח התביעה כי אחיהם גד כהן אמנם נכח כאמור בפגישה בין נציגי הפרקליטות לנציגי המשפחות, אולם האח לא יידע אותם על אודות ההסדר המתגבש ופרטיו. נוכח פניית בני המשפחות, ביקש בא כוח התביעה מבית המשפט לדחות את מועד הדיון, על מנת לאפשר לנציגי המשפחות להשמיע את דברם, והדיון נדחה ליום 25.3.2012. בית המשפט הורה כי דיון זה יערך בנוכחות כל הנאשמים ובאי כוחם, וכן בנוכחות כל נציגי המשפחות שיחפצו בכך.

בהמשך לפניית העותרים 1-2 העבירה להם הפרקליטות ביום 6.3.2012 את כתבי האישום המתוקנים המוצעים, ואת טיוטות מסמכי הסדר הטיעון. הפרקליטות הזמינה את העותרים לשוב ולהיפגש עם נציגיה לצורך הצגת השיקולים השונים שבסיס ההסדר, ופגישה כזו אכן נערכה ביום 21.3.2012. ביום 25.3.2012 התקיים דיון נוסף בבית המשפט, במסגרתו עדכנו הצדדים את בית המשפט על המתרחש, והפרקליטות ביקשה את דחיית הצגת הסדר הטיעון, על מנת לאפשר לנציגי המשפחות להיפגש עם פרקליטת מחוז מרכז. הבקשה התקבלה והדיון נדחה.

ביום 4.4.2012 התקיימה פגישה בין נציגי המשפחות ובאי כוחם לבין פרקליטת מחוז מרכז והפרקליטים המעורבים בתיק. בפגישה זו העלו העותרים את השגותיהם ביחס להסדר הטיעון, ונציגי הפרקליטות העלו בפניהם את השיקולים התומכים בקבלת הסדר הטיעון. לאחר פגישה זו הודיעה הפרקליטות לעותרים כי לאחר ששקלה את טענותיהם, היא עודנה עומדת על הסדר הטיעון המוצע עם המשיבים 4-7. בתגובה לכך ביקשו העותרים להיפגש עם פרקליט המדינה ולעלות את השגותיהם אף בפניו. בהתאם, ביקשה הפרקליטות מבית המשפט דחייה נוספת במועד הדיון להצגת

הסדר הטיעון, ובקשתה נענתה ביום 9.4.2012. ביני וביני נערכו אף תכתובות בין הצדדים.

ביום 14.5.2012 נערכה פגישה בין המשנה לפרקליט המדינה לעניינים פליליים, עו"ד יהושע למברגר, לבין העותרים וכאי כוחם, בה שטחו העותרים את טענותיהם לגבי ההסדר. ביום 21.5.2012 הודיעה לשכת המשנה לפרקליט המדינה לעותרים כי לאחר שקילת טענותיהם, החליט המשנה לפרקליט המדינה כי אין מקום להתערב בשיקול דעתה של פרקליטת המחוז. לנימוקים שעמדו בבסיס הודעה זו, שנמסרה לעותרים בכתב, אשוב בהמשך.

לאחר שהעותרים קיבלו את עמדתו של המשנה לפרקליט המדינה, התומכת בהסדר הטיעון כאמור, הגישו את העתירה שלפנינו.

העתירה

7. העותרים הם בני משפחותיהם של נספי התאונה. דרור כהן ואתי כהן-פסט (העותרים 1-2) הם אחיה של מיטל כהן ז"ל; יצחק אלבלה ואסתר דמארי (העותרים 4-3) הם הוריו של ליאור אלבלה ז"ל; יריב פז (העותר 5) הוא אחד משלושת ילדיו של מוני פז ז"ל; אשר ועליזה סוזין (העותרים 6-7) הם הוריה של לילך סוזין ז"ל; אלישבע שורק (העותרת 8) היא אמו של אלון שורק ז"ל. לטענת העותרים, הם מייצגים את כלל בני משפחותיהם של נספי התאונה, המתנגדים כולם ללא יוצא מן הכלל להסדר הטיעון שגובש.

לטענת העותרים הסדר הטיעון הוא בלתי סביר ומנוגד לאינטרס הציבורי. זאת, נוכח העובדה כי שניים מתוך חמשת הנאשמים בכתב האישום (משיבים 4 ו-6) נמחקו ממנו, והם עתידים להיחשב כמי שמעולם לא הוגש נגדם כתב אישום. כמו כן, לטענתם, הפרקליטות מעגנת את מחיקת הנאשמים דנן מכתב האישום במסגרת הסדר הטיעון בכך שלאורך הטיפול בתיק "התחדדו" קשיים ראייתיים שונים, נימוק שאיננו משכנע לדעתם. עוד מוסיפים העותרים כי המדינה מנסה להציג "הישג ציבורי" לפיו רכבת ישראל מקבלת על עצמה אחריות לעבירות במסגרת הסדר הטיעון, בעוד לדעתם אין המדובר בהישג המצדיק נסיגה מכתב האישום המקורי. על כן, לדעתם, אין זה מקרה מיוחד וחריג המצדיק את מחיקת המשיבים 4 ו-6 מכתב האישום.

העותרים טוענים כי לא ניתנה להם הזדמנות מהותית להציג טענותיהם בפני רשויות התביעה, וזאת משום שהסדר הטיעון הוצג להם לאחר שהוא גובש ונסגר, מבלי שהם מכירים את פרטיו ומבלי שלהתנגדותם יהא משקל כלשהו. לטענתם הפרקליטות לא עמדה בחובת היידוע הקבועה בחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001 (להלן: חוק זכויות נפגעי עבירה), בפרט נוכח מועד הפנייה אליהם – לאחר שגובשו הסכמות עם הנאשמים הנוגעות להסדר הטיעון. לטענתם, פניותיהם השונות לפרקליטות לצורך קבלת מידע נענו בשלילה, ועל כן לא היו בידיהם הכלים הרלבנטיים לשכנע את המדינה לשנות מעמדתה. לשיטת העותרים מחיקת נאשמים מכתב האישום מקפחת את זכותם הקבועה בחוק להביע את עמדתם בשאלת המחיקה, כיוון שלמעשה ביחס לנאשמים אלו העותרים יעמדו בפני "מעשה עשוי".

בעתירתם ביקשו העותרים גם צו ביניים שימנע את הצגת הסדר הטיעון שגובש לבית המשפט. בקשתם התקבלה בהחלטתו של חברי השופט עמית מיום 4.6.2012.

טענות המשיבים

8. המדינה טוענת כי דין העתירה להידחות על הסף בשל היעדר עילה להתערבותו של בית המשפט בהחלטת רשויות התביעה להגיע להסדר טיעון. זאת, נוכח שיקול הדעת הנרחב המסור להן בעניינים מסוג זה. המדינה מדגישה את הקשיים הראייתיים הקיימים בתיק, אשר התחדדו לאורך הטיפול בו, ומבהירה כי אלו הוסברו לעותרים בפגישות השונות. המדינה מפרטת את השיקולים השונים שעמדו בבסיס גיבוש הסדר הטיעון, בהם חשיבות קבלת האחריות על ידי רכבת ישראל; צעדים שנקטו על ידי רכבת ישראל בעקבות התאונה; והעובדה כי המשיב 5 קיבל אחריות על חלקו. אשר לטענות העותרים הנוגעות לחוק זכויות נפגעי עבירה, טוענת המדינה כי בכל הקשור להעמדה לדין, החוק מבטא איזון עדין בין זכויות נפגעי העבירה לבין שיקול דעתן של רשויות התביעה. בהקשר זה, מדגישה המדינה כי אין לנפגעי העבירה זכות וטו על החלטותיה של הפרקליטות. עוד חוזרת המדינה ומדגישה כי העותרים נשמעו מספר פעמים לאורך הדרך, אף מעבר לדרישות החוק.

המשיב 3, ועדיה, לא הגיש עמדה בעתירה.

המשיבים הקשורים לרכבת ישראל (המשיבים 4-6), ורכבת ישראל עצמה (המשיב 7), הצטרפו לעמדת המדינה. בתגובותיהם טענו כי אין עילה להתערבות בהסדר הטיעון, אשר גובש בהליך גישור. המשיבים 4 ו-6 אף פירטו בהרחבה את

הפעולות שביצעו, המצביעות לשיטתם על כך שלא התרשלו, ומצדיקות לטענתם את מחיקתם מהסדר הטיעון.

דיון והכרעה

9. חמישה אנשים, עולם ומלואו כל אחד מהם, קיפחו את חייהם בתאונה מצערת זו. צעירים ומבוגרים שעלו על הרכבת הלא נכונה, פשוטו כמשמעו, ואינם עוד עמנו. ליבנו עם המשפחות. לכאבן לא נוכל לתת מזור, ואין בידינו אלא להשתתף בצערן.

מן הבחינה המשפטית יריעתה של עתירה זו היא מצומצמת. שתי שאלות טעונות הכרעה בעתירה: הראשונה, אם הסדר הטיעון שהתגבש בין רשויות התביעה למשיבים 4-7 מצדיק כשלעצמו התערבות שיפוטית; השנייה, אם ניתנה לבני המשפחות אפשרות מספקת להשמיע עמדתן ביחס להסדר הטיעון, כמצוות המחוקק ובהתאם לנסיבותיה של פרשה זו.

10. ככלל, אין בית משפט זה נוהג להתערב בשיקול דעת התביעה לעניין העמדה לדין או עריכת הסדר טיעון. שיקול דעתה של הפרקליטות בעניינים אלו הוא רחב, והיא "חופשית להחליט את מי להעמיד לדין ועם מי לערוך עיסקה" (ע"פ 2034/91 פלוני נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 2.7.1991)). התערבות בשיקול דעת התביעה תתאפשר אך במקרים נדירים בהם נפל פגם מהותי ואקוטי בהחלטתה, שאינו הולם את עקרונות המשפט המנהלי (ראו דברי השופטת חיות אשר נאמרו לאחרונה ב-בג"ץ 1560/12 דיקן נ' פרקליטות המדינה (לא פורסם, 29.5.2012) (להלן: פרשת דיקן); בג"ץ 3425/94 גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' פ"ד נ(4) 1 (1996); בג"ץ 2534/97 ח"כ ייב נ' פרקליטות המדינה פ"ד נא(3) 1 (1997); בג"ץ 492/11 טורק נ' פרקליט המדינה (לא פורסם, 27.3.2011)). סבירות ההחלטה שקיבלו רשויות התביעה בנוגע לעריכת הסדר טיעון נבחנת על פי עקרונות המשפט המנהלי, ובעיקר לאור חובתה של הרשות לפעול בהגינות ותום לב, ולשקול אך ורק שיקולים ענייניים. כל זאת, כאמור, תוך התחשבות במתחם שיקול הדעת המקצועי הרחב הנתון לגורמי האכיפה (ראו: בג"ץ 2511/09 מרעי סוידאן נ' פרקליטת מחוז חיפה, (טרם פורסם, 31.5.2009); פרשת דיקן בפסקה 6, והאסמכתאות המובאות שם).

11. הסדר הטיעון שלפנינו איננו מצדיק התערבות בשיקול דעתן של רשויות התביעה. ענייננו בהסדר הטיעון שגובש עם הגורמים השונים ברכבת ישראל, לרבות הרכבת עצמה, ולא בהסדר טיעון עם נהג הרכב הפרטי ועדיה, שלא הבשיל כאמור.

שיקוליה של הפרקליטות בעריכת הסדר הטיעון האמור סוכמו במכתבה של עו"ד דגנית כהן-ויליאמס, סגנית בכירה בפרקליטות המדינה, מיום 21.5.2012. במכתב זה, שנכתב לאחר פגישתם של העותרים עם המשנה לפרקליט המדינה לעניינים פליליים, עו"ד יהושע למברגר, ומבטא את עמדתו, נכתב כדלקמן:

"בפתח הדברים מבקש מר למברגר להשתתף בצערם של לקוחותיכם.

לגוף העניין, בהמשך לפגישה שהתקיימה בתאריך 14.5.2012, הריני להודיעכם, כי המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים), מר יהושע למברגר, לאחר ששקל את טענותיכם בכובד ראש, החליט, כי אין מקום להתערב בשיקול הדעת של פרקליטת המחוז, וכי לדעתו הסדר הטיעון משקף באופן ראוי את מכלול השיקולים הרלבנטיים לעניין.

להלן יפורטו עיקרי הנימוקים העומדים בבסיס ההחלטה:

1. חשוב להדגיש כבר בראשית הדברים, וכפי שפורט בהרחבה בפגישה שהתקיימה: בתיק ישנם קשיים ראיתיים להוכחת אשמתם הפלילית של הנאשמים. זאת, בפרט, בשאלה האם מדובר בהתנהלות העולה כדי רשלנות המקימה אחריות בפלילים או בטעות מקצועית בשיקול הדעת, הנלמדת לאחר מעשה לנוכח התוצאות הקטלניות. כמו כן, לא ניתן להתעלם מכך שמדובר בנאשמים אשר עבדו ברכבת תקופות קצרות בלבד (הכוונה לנאשמים 2 ו-4 לכתב האישום המקורי, אשר נמחקו במסגרת הסדר הטיעון), בעוד הליקויים הנטענים היו קיימים ברכבת ישראל עשרות רבות של שנים.

2. הסדר הטיעון כולל נטילת אחריות מלאה ותקדימית על ידי רכבת ישראל, תוך הודאה בקיומה של חובה על הרכבת לנקוט פעולות ולהשקיע משאבים שעניינם במניעת תאונות ומניעת סיכונים, לגבי אירועים דומים שמקורם בהיתקעות רכב באזור המפגש, בטרם ירידת מחסום הרכבת. הכרה באחריות זו מהווה שינוי מהותי בתפיסת האחריות של רכבת ישראל, בהבנה שונה באשר לתפקיד הרכבת ולהכרה באחריותה לסיכוני הדרך. בכך יש כדי לייצר הרתעה ממשית וסיכוי ממשי למניעת תאונות עתידיות.

3. [...]

4. עוד במסגרת הסדר הטיעון, ישנה קבלת אחריות אישית תקדימית של בעל תפקיד בכיר ברכבת – הוא הנאשם 3 (בכתב האישום המקורי). נאשם זה היה בעל דרג ניהולי בכיר ביותר ושימש כסמנכ"ל ברכבת ישראל.

הוא בעל וותק ברכבת של כשני עשורים, וזאת בניגוד לנאשמים האחרים שהיו ברכבת ישראל תקופות קצרות בלבד. נאשם זה היה איש המקצוע הרלוונטי והאחראי לנושא הבטיחות התפעולית של הרכבת. נאשם זה יודה באחריות אישית בעבירה לפי סעיף 338 לחוק העונשין שהעונש הקבוע בצידה הוא שלוש שנות מאסר.

5. מה השתנה מאז הגשת כתב האישום: המדינה הגיעה להסדר האמור, לאחר הליך גישור ארוך ולנוכח המלצת בית המשפט שנחשף לקשיים ולבעיות שהיו עומדים בפני הצדדים בניהול הליך הוכחות בתיק. ההליך כלל ישיבות רבות, חלקן במעמד צד אחד וחלקן במעמד שני הצדדים. מטבע הדברים, הליך של גישור שמנוהל ע"י שופט מקצועי, מביא את הצדדים, ובמקרה זה – את המדינה, לשקילה מחודשת של הראיות והבעיות המשפטיות הניצבות בפניה, וכאן טמון הנימוק לשינוי בעמדת המדינה. אמנם, לא היה שינוי ראייתי ממועד הגשת כתב האישום ועד למועד ההגעה להסדר, אך הקשיים שהיו קיימים ערב הגשת כתב האישום התחדדו באופן שהביא למסקנה כי הסדר הטיעון שהושג מאזן נכונה את האינטרס הציבורי בהרשעה ובהטלת האחריות כפי שתוארו לעיל, למול סיכויי ההרשעה ומידת העונש בסופו של הליך, אילו התנהל".

לטענת העותרים הנימוקים המפורטים במכתב אינם מצדיקים את הסדר הטיעון האמור. כך, לטענתם, הנימוק כי קיימים "קשיים ראייתיים" וכי אלו "התחדדו" במהלך הטיפול בתיק אינו משכנע, וזאת משום שהמדינה סברה במקור שיש די ראיות להעמדת המשיבים 4 ו-6 לדין, ומן הבחינה הראייתית דבר לא השתנה מאז. על כן, לדעתם, המדינה מחויבת שלא למחוק את המשיבים דנן מכתב האישום. לטענת העותרים אף הנימוק שהסדר הטיעון הוא "נטילת אחריות מלאה ותקדימית על ידי רכבת ישראל" איננו מצדיק את מחיקת המשיבים 4 ו-6 מהסדר הטיעון. זאת, בין היתר, בהתחשב בכך שרכבת ישראל כבר הורשעה בעבר בעקבות תאונה קודמת, ולכן אין המדובר במקרה "תקדימי". אף הנימוק כי הרכבת תיקנה דרכיה והמשיב 5 לקח אחריות אישית על התאונה איננו מצדיק את מחיקת המשיבים 4 ו-6 מכתב האישום לטענת העותרים, וזאת משום שהפקת לקחים איננה עילה להפסקת הליכים פליליים.

12. החלטתה של הפרקליטות למחוק את המשיבים 4 ו-6 מכתב האישום התקבלה לאחר קיום הליך מסודר ובעל מספר שלבים. הסדר הטיעון מושא דיוננו נבחן על ידי גורמים בכירים ביותר בפרקליטות, ובהם פרקליטת מחוז מרכז והמשנה לפרקליט המדינה לעניינים פליליים. קיומו של הליך בחינה מסוג זה, המערב גורמים בכירים

שנפגשו בעצמם עם נציגי המשפחות ושמעו את טענותיהם, מצמצם עוד יותר את מרחב הביקורת השיפוטית על החלטות גורמי התביעה.

לעותרים טענות נגד ביטויים הנזכרים במכתב כגון "קשיים ראייתיים", "התחדדות הקשיים", "הישג ציבורי" וכיוצא באלה ביטויים. לדבריהם מדובר בכותרות שאינן משכנעות כי אכן השתנה דבר מאז שהתקבלה ההחלטה להגיש כתב אישום. העותרים חזרו וטענו כי כיוון שאין ראיות חדשות – לא השתנה דבר ויש להמשיך בניהול ההליך על יסוד כתב האישום המקורי. אפשר להבין לתרעומתם של העותרים, אך אין מקום לדעתי לקבלה. לא אחת נפסק כי בחינת הראיות לצורך הערכת סיכוייו של ההליך היא מלאכה מורכבת, ולא בכדי נוטה בית המשפט שלא להתערב בשיקול דעת התביעה בשאלה זו. על מהותה של מלאכת הערכת הראיות עמדה השופטת פרוקצ'ה ב-בג"ץ 5699/07 פלונית נ' היועץ המשפטי לממשלה (לא פורסם, 26.2.2008):

"העמדה לדין מחייבת, בראש וראשונה, קיומה של תשתית ראיות מספקת להגשת כתב אישום, המעמידה אפשרות סבירה להרשעה... מלאכת הערכת הראיות היא מורכבת ורבת פנים. אין די בהערכה כמותית של הראיות; יש צורך בהערכה איכותית שלהן, ובשקילתן על-פי מימד הערכתי-הסתברותי מבחינת רמת הציפייה להרשעה שיפוטית על-פיהן. הערכת הראיות על-פי כמותן ואיכותן לצורך קביעת רמת ההסתברות להרשעה על-פיהן היא פונקציה אנושית קשה מאוד למדידה. היא בנויה על התרשמות והערכה של חומר הראיות, הן פרט לפרט, והן במכלול. היא מבוססת במידה רבה על כושר הערכה וניבוי לגבי רמת ההסתברות כי בית משפט, בפניו יובאו הראיות, יראה להרשיע על-פיהן על-פי מבחן של ביטחון באשמת הנאשם מעבר לספק סביר. הערכה זו של הראיות נעשית באמצעות כלי ההיגיון והחושים גם יחד; היא בנויה על בדיקה טכנית של הראיות, בצד הערכת משקלן הסגולי ומהימנותן, בהשתלבותן זו עם זו למערך כולל... מלאכת הערכת הראיות במשמעות זו נתונה לאיש המקצוע, האמון על מלאכה זו, על רקע ניסיון מקצועי מצטבר ורב-שנים. בהיות ניתוח הראיות לצורך העמדה לדין פרי הערכה של היגיון וחושים גם יחד, ייתכן שוני בהערכות אנשי המקצוע, מעולים ומיומנים ככל שיהיו, לגבי אותה תשתית ראייתית עצמה. לא בהכרח ניתן לומר כי האחד שוגה והאחר צודק" (שם, בפסקה 15).

לא רק אנשים שונים יכולים להשקיף אחרת על הראיות; לעיתים, שמיעת טענות של צדדים שונים, על סמך אותן ראיות, עשויה לשנות את ההערכה בעניין סיכויי

ההרשעה. וזאת יש להדגיש: המשיבים 4 ו-6 נמחקו מכתב האישום לאחר הליך גישור ארוך שהתנהל בין הצדדים, ונוכח המלצותיו של בית המשפט שהתוודע לתמונת הראיות בתיק. שינוי עמדתה של הפרקליטות, על בסיס הליך הגישור שהתקיים, הוא תוצאה אפשרית וסבירה של הליך גישור מסוג זה. מטבע הדברים הליך גישור המנוהל על ידי שופט, יכול שיביא את המדינה להכנה ושקילה מחודשת של הראיות ושל הבעיות המשפטיות העומדות בפניה בתיק. בכלל זה, רשאית המדינה להחליט על שינוי סעיף האישום, ואף על מחיקה מוחלטת של נאשם זה או אחר מכתב האישום.

בענייננו, כפי שהובהר, הטעמים שהביאו את הפרקליטות למחוק את המשיבים 4 ו-6 מכתב האישום במסגרת הסדר הטיעון הם שניים: הטעם הראשון הוא ספק בשאלה אם מעשיהם ומחדליהם של המשיבים דנן הם בגדר רשלנות פלילית ולא טעות מקצועית. הטעם השני הוא העובדה שמשיבים אלו עבדו תקופה קצרה ברכבת ישראל טרם התאונה, בעוד הליקויים הנטענים היו קיימים בחברה שנים רבות קודם לכן. לכך מתווסף טעם שלישי: כתב האישום ביחס לרכבת ישראל עצמה לא תוקן, ובהתאם להסדר הטיעון היא עתידה לשאת כתאגיד במלוא האחריות לרשלנות שיוחסה לה בכתב האישום המקורי. שיקולים אלו, המנויים בסעיפים 1-2 למכתבו של המשנה לפרקליט המדינה, הם שיקולים מקצועיים ענייניים ורלבנטיים, הקשורים קשר הדוק בחומר הראיות עצמו – ומשכך מצויים בלב שיקול דעתן של רשויות התביעה.

בסופו של יום, אין יסוד להתערב בהסדר הטיעון אליו הגיעה הפרקליטות עם הנאשמים. הערכת הראיות וגם שינוי בהערכתן הוא עניין מובהק לשיקול דעת הפרקליטות.

13. שאלה נפרדת היא אם ניתנה לעותרים מלוא זכות הטיעון כמתחייב מן החוק. העותרים טוענים, כאמור, כי קופחה זכותם להביע עמדה בדבר הסדר הטיעון המתגבש, בניגוד להוראותיו של חוק זכויות נפגעי עבירה. לטענתם, לא ניתנה להם הזדמנות מהותית לשכנע את נציגי הפרקליטות לשנות מעמדתם, והם עמדו למעשה בפני הסדר טיעון גמור. זאת, בין היתר, בהעדר כלים מספקים להבין את הסדר הטיעון ולעמוד על משמעויותיו המשפטיות.

חוק זכויות נפגעי עבירה אליו הפנו העותרים כולל בחובו איזונים בין זכויותיהם של נפגעי עבירה לבין זכויותיהם של נאשמים. זאת, במסגרת מגמה רחבה יותר מן העשורים האחרונים המכירה בנפגעי העבירה כחלק בלתי נפרד מן ההליך הפלילי (ראו: בג"ץ 5961/07 פלונית נ' פרקליט המדינה בפסקה 3 לפסק דינה של

השופטת ארבל, פ"ד סב(3) 206 (2007), והאסמכתאות שם (להלן: פרשת פלונית)).
 סעיף 17 לחוק קובע את זכותו של נפגע עבירת מין או עבירת אלימות חמורה להביע את עמדתו לפני התובע בטרם תתקבל החלטה בדבר הסדר טיעון:

17. (א) נפגע עבירת מין או אלימות חמורה שקיבל הודעה לפי סעיף 8(ג)(2) על האפשרות שהתביעה תגיע להסדר טיעון עם הנאשם או על פרטיו של הסדר טיעון המתגבש עם הנאשם, זכאי שתינתן לו הזדמנות להביע את עמדתו לפני התובע, לפני קבלת החלטה בעניין.

זכות להביע
 עמדה לענין
 הסדר טיעון

(ב) ...

(ג) נפגע עבירת מין או אלימות חמורה המפורטת בתוספת ראשונה ב', שקיבל הודעה לפי סעיף 8(ג)(2) על פרטיו של הסדר טיעון שהתגבש עם הנאשם, זכאי להביע את עמדתו לעניין הסדר הטיעון לפני הגורם המאשר, בעל פה או בכתב, על פי בחירתו, טרם קבלת ההחלטה על הסדר הטיעון; בסעיף קטן זה, "גורם מאשר" – פרקליט מחוז או ממונה בכיר בפרקליטות שפרקליט המחוז הסמיכו לעניין זה.

סעיף זה הופך את נפגע העבירה לחלק מן ההליך של גיבוש הסדר הטיעון, ובלשונה של השופטת ביניש: "הוראת-חוק זו מקטינה את החשש מפגיעה נוספת בנפגע העבירה ומהנזק הנפשי העלול להיגרם לו מעצם עריכת הסדר הטיעון. הזכות העומדת לנפגע עבירות מין או אלימות להביע עמדתו בפני התובע בטרם קבלת ההחלטה בעניין הסדר הטיעון, מוסיפה מימד חשוב לשיקולי התביעה בהבטחת האינטרס הציבורי בעת עריכת הסדרי טיעון, ומחזקת אף היא את מעמדם" (ע"פ 1958/98 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(1) 577, 608 (2002)). כידוע החוק איננו מקנה לנפגע העבירה "זכות וטו" או מעין "זכות הצבעה" לעניין אישור הסדר טיעון על ידי התביעה, והסכמתו של נפגע העבירה איננה תנאי לעריכת ההסדר. שיקול הדעת לעניין עצם עריכת הסדר הטיעון וכן לעניין תנאיו של הסדר זה מסור לתביעה (ראו: פרשת פלונית, בפסקה 7 לפסק דינה של השופטת ארבל; ובפסקה 2 לפסק דינו של השופט אלון).

14. אין חשיבות בענייננו לשאלה אם על פי דקדוקי חוק זכויות נפגעי עבירה היה לעותרים שלפנינו מעמד לטעון לעניין הסדר הטיעון עם המשיבים 4-7. זאת, משום

שהפרקליטות שמעה את העותרים במספר הזדמנויות, הן בעת שעלתה האפשרות לגיבוש הסדר הטיעון, והן לאחר שזה התגבש, ויפה עשתה. כזכור, נציגי המשפחות הוזמנו על ידי הפרקליטות לפגישה בדבר הסדר הטיעון, כבר כשעלתה ההצעה להסדר על הפרק. כפי שתואר לעיל, הוריו של ליאור אלבלה ז"ל, הוריה של לילך סוזין ז"ל ואלמנתו של מוני פז ז"ל שוחחו בטלפון עם נציגי הפרקליטות אשר הזמינו אותם לפגישה, אך בחרו שלא להגיע לפגישה עצמה. לפגישה הגיעו כאמור גד כהן, אחיה של מיטל כהן ז"ל ואלישבע שורק, אמו של אלון שורק ז"ל. בפגישה הציגו נציגי הפרקליטות בפני המשפחות את האפשרות שהתביעה תגיע להסדר טיעון, כמו גם את השיקולים שבסיסו. משפחת שורק אף העבירה כאמור בעקבות הפגישה התייחסות כתובה להסדר הטיעון (ביום 5.2.2012), ממנה עולה כי השלכותיו של ההסדר היו נהירות להם. לא למותר לציין כי ממכתב זה עולה התרשמות המשפחה מעבודתו היסודית והאנושית של נציג הפרקליטות, עו"ד אור ממון, ומיחסו הסבלני כלפי נציגי המשפחות.

אם כן, ההחלטה על קבלת הסדר הטיעון התקבלה בפרקליטות לאחר שמיעת עמדותיהם של נציגי המשפחות. בא כוח העותרים מבקש ללמוד מדברי בא כוח המדינה בבית המשפט ביום 29.2.2012 כי למדינה אצה הדרך להציג בפני בית המשפט את ההסדר עוד בטרם הספיקה לשוחח עם כל נציגי המשפחות ולשמוע את דבריהם. ואולם, התנהלות המדינה איננה מצביעה על חיפזון, נהפוך הוא: המדינה ביקשה פעם אחר פעם מבית המשפט לדחות את הדיון בהצגת הסדר הטיעון בפני בית המשפט, וזאת על מנת לשמוע ולשקול את עמדתם והשגותיהם של כל נציגי המשפחות. כך, ביום 29.2.2012 ביקשה המדינה לדחות את הצגת הסדר הטיעון לשם מתן אפשרות לחלק מנציגי המשפחות אשר לא נודע להם על אודות ההסדר לחוות דעתם. ביום 21.3.2012 התקיימה פגישה בין נציגי הפרקליטות לנציגי המשפחות, ומשביקשו נציגי המשפחות להשמיע את דברם בפני פרקליט המחוז, הסכימה המדינה לבקשתם וביקשה מבית המשפט דחייה נוספת של הדיון. בהמשך, ביקשו נציגי המשפחות לשוב ולהשמיע את דבריהם בפני פרקליט המדינה, ואף אז נעתרה המדינה לבקשתם ואפשרה לעותרים להשמיע את טענותיהם בפני דרג בכיר – המשנה לפרקליט המדינה לעניינים פליליים.

15. כפי שראינו, המדינה אפשרה לבני המשפחות להשמיע את טענותיהם. טוב שלא דקדקו נציגי התביעה עם בני המשפחות במעמדם לפי סעיף 17 לחוק זכויות נפגעי עבירה, ואפשרו להם להשמיע את מלוא טענותיהם לגופו של עניין. עד המשנה לפרקליט המדינה הגיעו העותרים. ואולם, בסופו של יום, כפי שצוין, לבני המשפחות אין "זכות וטו", וההחלטה אם להגיע להסדר טיעון מסורה לרשויות התביעה. עליהן

להפעיל את שיקול דעתן באופן מקצועי, על יסוד שיקולים ענייניים, ברגישות ובשום שכל. בנסיבות המקרה שלפנינו, לא מצאתי הצדקה לחרוג מן הכלל הרגיל בדבר היקף התערבותו של בית משפט זה בסוגיות של העמדה לדין והסדרי טיעון.

16. חברתי השופטת ברק-ארז התייחסה בחוות דעתה להעמדתו לדין של התאגיד – רכבת ישראל בע"מ. השאלה אם היה מקום להעמיד את התאגיד לדין לא התבררה בהליך שבפנינו ולא שמענו לגביה טענות. על כן אמנע מלהתייחס לשאלה זו, אף שהיא חלק מהסדר הטיעון. השאלה שעמדה להכרעתנו היא אם יש מקום להתערבותנו בעניין ההסדר עם המשיבים 4-7. מבחינה מהותית, אף שהדבר נעשה כחלק מהסדר טיעון, מדובר, לגבי משיבים 4 ו-6, בחזרה של התביעה מאישום. בכל העניינים הללו לא ראיתי הצדקה להתערבותנו, הכל כפי שפירטתי לעיל.

17. אשר על כן, העתירה נדחית. לא יהיה צו להוצאות.

המשנה לנשיא

השופטת ד' ברק-ארז:

כלב ככד אני מצטרפת לחברי.

1. הגעתי לכלל החלטה לצרף את דעתי לדעת חברי בשים לב לא רק למסגרת ההתערבות המצומצמת בהחלטות שעניינן המסד הראיתי של ההעמדה לדין, כפי שציינה חברתי המשנה לנשיא מ' נאור, אלא גם לתהליך שהוביל להסדר הטיעון ולהכנתו של כתב האישום המתוקן. בנסיבות העניין, הסדר הטיעון הושג לאחר דין ודברים ממושך בפני השופט המגשר, השופט ד' כספי, שליווה את ההליך ולמד את מכלול ההיבטים הנוגעים בו, ובמיוחד את הקשיים הראייתיים שהיו, לשיטת הפרקליטות, ביסוד ההסכמה על הסדר הטיעון. במצב דברים זה, לאחר שתהליך קבלת ההחלטות של הפרקליטות עבר בעצם דרך "מסננת" שיפוטית נוספת, סברתי שהזהירות אשר צריכה לאפיין ביקורת שיפוטית על החלטות הפרקליטות בכל הנוגע להעמדה לדין צריכה להיות מיושמת ביתר שאת.

2. עם זאת, הסדר הטיעון שבפנינו הותיר בי תחושה קשה, החורגת מן הצער המובן על אסונם של העותרים, שאבדו את יקיריהם, ולו שותפים הכול. הטרידה אותי המחשבה שהסדר הטיעון מותיר את העבירות של גרימת מוות ברשלנות, שנעברו אף

לשיטת הפרקליטות על-פי כתב האישום המתוקן, יתומות מאחראי בשר ודם, להבדיל מאשמתו של התאגיד רכבת ישראל בע"מ (להלן: הרכבת). אכן, כיום, העיקרון של אחריות פלילית של תאגידים הוא יסוד מוסד במשפטנו (ראו: ע"פ 3027/90 חברת מודיעים בינוי ופיתוח בע"מ נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(4) 364 (1991) (להלן: עניין מודיעים)). הטעמים להכרה בו הם פרגמטיים בעיקרם – מרכזיותם של תאגידים בפעילות הכלכלית והחשש שאי-הכרה באחריות פלילית של תאגידים תאפשר למעשי עבירה לחסות תחת המסך האטום של המבנה התאגידי (ראו: מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים "האחריות הפלילית של תאגיד" ספר שמגר, כרך ג 33 (2003)). עם זאת, ההכרה בחשיבות הנודעת לעיקרון זה אינה אמורה לגרוע מן העובדה שביסודו המשפט הפלילי נועד לכוון התנהגויות של אנשים ולהפעיל הרתעה כלפיהם – הן במישור של הרתעת היחיד והן במישור של הרתעת הרבים. ייחוסה של אחריות פלילית לתאגיד לא בא, ככלל, לשלול את אחריותם הפלילית של אנשים בשר ודם שפעלו בגדרו. הסדר הטיעון שבפנינו מעורר את השאלה מה נותר בו מהיבט תכליות אלה של המשפט הפלילי.

3. המתח המלווה תדיר מצבים של ייחוס אחריות פלילית לתאגידים אינו חדש. פרופסור פלר הניח, ביסוד התייחסותו לסוגיה, את הקושי הטבוע בה: "תפקידה הבסיסי של האחריות הפלילית הוא... להשיג אי-הישנות בעתיד של העבירה, על-ידי מפנה בתודעתו של מי שהתנסה בה ושל אלה החשופים להתנסות בה. ניתן להשיג מטרה זו על-ידי שימוש באחריות זו כלפי הפרט בעל התודעה, בלבד. לא תועיל כל אחריות נוספת כלפי גוף משפטי, אם לא הופעלה האחריות כלפי הפרט הזה כלל או די הצורך" (ש"ז פלר יסודות בדיני עונשין, כרך א 701 (1984)). בהמשך לכך, הוא הסביר כי עיקר תועלתה של הטלת אחריות פלילית על תאגידים הוא בתחומים "אדמיניסטרטיביים, טכניים, אקולוגיים, פיסקאליים ובמיוחד כלכליים", שבהם מסדיר המחוקק את העניינים על פרטיהם תוך הרגשה כי אין די באחריות הפלילית הצפויה למבצעים הפיזיים של העבירות על הסדרים אלה" (שם, בעמ' 702).

4. חשוב להדגיש: אין להוציא מכלל אפשרות שגם תאונה קשה או אסון כבד יהיו, לעתים, תולדה של צירוף מקרים אומלל, התנהגות נפשעת של צד שלישי, כוח עליון וכיוצא באלה – מבלי שנכון יהיה לייחס אשמה פלילית לתאונה או אסון אלה לגורמי ניהול שהיו מופקדים על המערכת שבה הם התרחשו. בנסיבות כגון דא, תחושותיהם של הקרובים לעניין עשויות להיות קשות באין מי שניתן להפנות אליו אצבע מאשימה – ועדיין ההחלטה הנכונה עשויה להיות, במקרים המתאימים, הימנעות מכך. לכן, חוסר הנחת שמעורר הסדר הטיעון לא נובע מכך ש"אין אשמים" אלא מן המתח הפנימי הטמון באמירה: "אין אשמים אבל בעצם יש". הסדר הטיעון משמר

במרכזו העמדה לדין בעבירה של גרימת מוות ברשלנות (לפי סעיף 304 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין) אבל מייחס אותה לתאגיד בלבד. מבין הנאשמים המקוריים, בעלי תפקיד בדרג הניהולי של התאגיד – שניים הושמטו לחלוטין, ונאשם נוסף מואשם בעבירת רשלנות כללית ללא היבט תוצאתי הקשור לתאונה עצמה (לפי סעיף 338 לחוק העונשין) (ותוך שימור זכותו של הנוגע בדבר לבקש מבית המשפט כי לא יורשע בסופו של דבר).

5. כיצד ניתן להלום את השוני בהתייחסות הסדר הטיעון לאורגנים ולתאגיד? תשובתה של הפרקליטות נגעה לחלק מן התמונה – למשל, עובדת היותם של בעלי התפקידים שהושמטו מכתב האישום "חדשים" יחסית בתפקידיהם (התאונה התרחשה במהלך השנה הראשונה לכהונתם). אולם, התמונה המלאה לא נתבררה בפנינו. כך למשל לא הובהר מה באשר לבעלי תפקידים אחרים שלא היו חדשים בתפקידם?

6. המשמעות של הרשעת התאגיד בלבד בעבירות משתנה בהתאם לסוג העבירות ולנסיבות ביצוען. אחריות פלילית של תאגיד היא בעלת חשיבות רבה בהקשר לביצוען של עבירות כלכליות, המקדמות לכאורה את טובתו העסקית של התאגיד. במקרה זה, העבירות נעברות עבור התאגיד, והטלת האחריות הפלילית עליו מהווה הרתעה אפקטיבית כנגדן ביצוען. לאחריות הפלילית של התאגיד יש חשיבות גם במצבים שבהם לא ניתן לזהות את עובדי התאגיד שביצעו בפועל עבירות (כמו בדוגמה שנדונה בעניין מודיעים, שבו נעברה עבירת תעבורה ברכב שבבעלות התאגיד). זאת ועוד, המשמעות של הרשעה בפלילים של תאגיד הולכת וגוברת כאשר מדובר בתאגיד עסקי, הפועל בשוק תחרותי. במקרה כזה, הרשעת התאגיד עשויה להשליך על ערך מניותיו ואולי אף להגבילו בפעילות עסקית, מאחר שיש גורמים המעדיפים שלא להתקשר עם תאגידים שהורשעו בפלילים, כפי שהדברים באים לידי ביטוי אף בדברי חקיקה מסוימים (ראו למשל: חוק עסקאות גופים ציבוריים, התשל"ו-1976). בנסיבות העניין שבפנינו לא מתקיימים אף נתוני רקע אלה. רכבת ישראל היא חברה ממשלתית. יתר על כן, זוהי חברה ממשלתית הפועלת בשוק לא תחרותי, כך שהרשעתה לא תעמיד אותה לכאורה בעמדה כלכלית נחותה.

7. אם כן, לשיטתי, הבעייתיות בהסדר הטיעון שהושג במקרה זה אינה נוגעת לפרטים אלא להיבט עקרוני יותר. עניינו של היבט זה אינו רק בשאלה איזו תועלת ציבורית מניבה בנסיבות העניין העמדתו לדין של התאגיד, אלא גם בשאלה אם היא אינה יוצרת מראית עין של מיצוי הדין לגבי מציאות שבה איש – במובן המקורי של המונח – לא נושא באחריות לעבירות של גרימת מוות ברשלנות שנעברו אף לשיטתה

של הפרקליטות. אכן, אין זה תפקידו של בית משפט זה להעמיד עצמו תחת הפרקליטות. אולם, תפקידנו הוא להתוות את ההיבטים העקרוניים הנוגעים לאינטרס הציבורי בהעמדה לדין (השוו: בג"ץ 935/89 גנור נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד(2) 485, 516-517 (1990)). מנקודת מבט זו, אני סבורה שעל הפרקליטות לבחון היטב, במקרים עתידיים, באיזו מידה העמדה לדין של תאגיד בלבד, להבדיל מהעמדה לדין של בעלי תפקידים בו, משרתת את תכליות המשפט הפלילי וכפועל יוצא מכך את האינטרס הציבורי. כך, למשל, יש לתת את הדעת לסוג העבירה בה עסקינן; לחומרתה; לנסיבות ביצועה והישנותה; לשיקולי הרתעה; למידת הקרבה הפונקציונאלית בין נושאי המשרה הרלוונטיים בתאגיד לבין הפעולה מושא כתב האישום; וכמובן לאינטרס הציבורי במובנו הרחב. חשוב להדגיש: אינני מסתייגת מן העיקרון של אחריות פלילית של תאגידים. אני רק מבקשת לחזור ולהזהיר מן השימוש בה כתחליף למיצוי ההליך הפלילי כנגד אנשים בשר ודם שכיוונו את התאגיד בדרך שבה הלך. החשש מכך זכה להתייחסות בספרות המשפטית שעסקה באחריותם הפלילית של תאגידים (ראו למשל הדיון בחשש ש"הטלת האחריות הפלילית על התאגיד תספק לרשויות החקירה "טרף קל" להעמדה לדין פלילי, ותאפשר להן לסגור 'בהצלחה' את תיק החקירה, מבלי שתאלצנה להשיג הרשעה כנגד המטרה החמקמקה של האישיות הפיסית 'המושכת בחוטים'" (א' פרוקצ'יה דיני חברות 80 (1989)). בסופו של דבר, לא היה די בחשש זה כדי לדחות את העיקרון של אחריות פלילית של תאגידים. עם זאת, מן הראוי שהוא ישמש "נורת אזהרה" המלווה תדיר את רשויות התביעה בבואן לשקול את המשמעות המוסרית, החברתית והמשפטית של החלטה להסתפק בהעמדה לדין של התאגיד בלבד.

תם ולא נשלם.

ש ו פ ט ת

השופט י' עמית:

אני מסכים.

אשר להערתה של חברתי השופטת ברק-ארוז, אומר בקצרה כי אין בהכרח אנומליה בהעמדה לדין של תאגיד ללא העמדה לדין של האורגנים של התאגיד, ואף חברתי אינה חולקת על כך. במקרה דנן, נחה דעתי כי נעשתה על ידי הפרקליטות בחינה

מקצועית של הדברים לעומקן של ראיות ושל סוגיות משפטיות, ומשכך, אין מקום להתערבותנו בהסדר הטיעון ובמחיקת המשיבים 4 ו-6 מכתב האישום.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינה של המשנה לנשיא מ' נאור.

ניתן היום, א' כסלו התשע"ג (15.11.2012).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

המשנה לנשיא